

Організація дистанційного навчання з курсу

«Сміховий світ музики. Теорія пародії» (предмет за вибором)

для магістрантів 1 курсу НМАУ (спеціалізації: «Музикознавство», «Музична режисура», «Фортепіано», «Орган», «Академічний спів», «Хорове диригування», «Оперно-симфонічне диригування», «Оркестрові струнні інструменти», «Оркестрові духові та ударні інструменти», «Народні інструменти», «Композиція»).

Викладач – д/м, проф. кафедри історії світової музики **Соломонова О. Б.**

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

8.04.2020

Тема 12. Сміховий світ західноєвропейської музики.

«Quodlibet» і світські кантати Й. С. Баха, «Весілля Фігаро» і «Селянський секстет» В. А. Моцарта, «Фальстаф» Дж. Верді, «Тіль Уленшпигель» Р. Штрауса

1. Визначте специфіку і головні конотації української сміхової культури XIX–XXI ст. з акцентом на її кордоцентричному вимірі (синергетичний *сміх серця*, спазмований емоціями суму, жалю, страху, жаху).
2. Назвіть причини кордоцентричної специфіки українського художнього сміху в аспекті «філософії серця» Г. Сковороди.
3. Охарактеризуйте комедіографічний талант *М. Лисенка*, репрезентований в його «комічному театрі» - операх-пародіях «Андріашіада» і «Енеїда», дитячих опусах.
4. У чому полягає унікальність «Андріашіади» як інформаційної системи свого часу, зразка діалогу митця з соціокультурною реальністю? (фактологічна аргументація).
5. Які риси емігрантської опери «Зоря» Соневицького кардинальним чином відрізняють її від пародійних опусів, створених на Україні?
6. Доведіть аналітичним шляхом присутність в «Андріашіаді» та «Енеїді» Лисенка, «Зорі» Соневицького таких типових прийомів інтонаційно-пародійної роботи як: дисонанс тексту і контексту, перепідтекстовка, диз'юнктивний синтез музичного і вербального рівнів; карикатурне наслідування зразку; обробка і продукування відомого матеріалу відповідно до поетики недбалості і «порушення інстинкту належного» (В. Пропп),
7. Назвіть музичні приклади радикального слабкого стилю, неадекватного використання, зниження і деніграції престижної жанрової символіки (зокрема експерименти з фольклором), інверсування відношень

чоловіче/жіноче, молоде/старе, високе/низьке в операх «Андріашіада» та «Енеїда» Лисенка, «Зоря» Соневицького.

8. Назвіть інтонаційно-драматургічні особливості «Райка по-українськи» А. Бондаренка. У чому проявляється вторинність цього твору в порівнянні з «Райками» Мусоргського і Шостаковича?

1. Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. Москва: Худ. лит., 1965. 527 с.

2. Соломонова О. Б. Карнавальний аспект мира в «Тиле Уленшпигеле» Н. Каретникова // Искусство XX века: Парадоксы смеховой культуры. Нижний Новгород: НГК им. М. И. Глинки, 2001. С. 247–257.

3. Соломонова О. Б. К вопросу о «смеховом шаблоне» в инструментальной музыке // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 20. Музичний твір: проблема розуміння. Київ, 2002. С. 61–71.

4. Соломонова О. Б. Особенности функционирования музыкального текста в смеховом пространстве // Київське музикознавство / Київський ін-т музики ім. Р. М. Глієра; Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Вип. 7: Текст музичного твору: практика і теорія. Київ, 2001. С. 161–170 (про «Quodlibet»).

5. Соломонова О. Семантический диалог слова и музыки в музыкальной пародии // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Вип. 27. Слово, інтонація, музичний твір. – К., 2003. – С. 75–84.

6. Соломонова О. Специфика смеховых текстов в бинарной структуре музыкального искусства // Мистецтвознавчі аспекти славістики: Зб. наук. праць. – Вип. 2. – К., 2002. – С. 98–108.

7. Чигарева Е. И. Оперы Моцарта в контексте культуры его времени. – Москва: Едиториал УРСС, 2001. 57 с.

15.04.2020

Тема 13. Сміховий світ української музики.

Опери-пародії «Андріашіада» та «Енеїда» М. Лисенка, «Зоря» І. Соневицького: інтонаційно-драматургічні параметри, специфіка співвідношення вербального і музичного рівнів, соціокультурний контекст. «Райок по-українськи» А. Бондаренка

Специфіка і головні конотації української сміхової культури ХІХ–ХХІ ст.: поряд із життєрадісно-вітальним *сміхом тіла* та інтелектуальним *сміхом розуму* (типологія В. Карасьова) широко репрезентовано синергетичний *сміх серця*, спазмований емоціями суму, жалю, страху, жаху. Синергія сміхового і трагічного, визначена представниками інтелігенції як типова риса українського *кордоцентричного* художнього сміху, обумовлена

двома головними ментально-етнічними рисами: *чуйністю та почуттям гумору*, які займають, за даними етнопсихології, дві перші позиції (таблиця 3. Сінькевича).

Причини *кордоцентричної* специфіки слов'янського художнього сміху: критичність, соборність, «філософія серця» (за Г. Сковородою). Багатофункціональна природа художнього сміху: філософсько-світоглядна, гармонізуюча, аксіологічна, креативна, образно-естетична, комунікативна, онтологічна, критично-опозиційна, вітальна, етична, релігійна, парадоксуюча, культуро творча функції.

Комедіографічний таланти *М. Лисенка*. Комічний театр. Опері-пародії «Андріашіада» (1866) і «Енеїда» (1911) як репрезентанти типових прийомів інтонаційно-пародійної роботи. «Андріашіада» – пародія-контрафактура, унікальний зразок діалогу митця з соціокультурною реальністю, цінна інформаційна система: життя Києва 1860-х років, трагікомічна історія виконання Валуєвського наказу 1863 р. О. Андріяшевим, специфіка світогляду, слухацький тезаурус, особливості психотипу Лисенка – схильність до юморобіки. Маргінальний статус «Андріашіади» у музикознавстві і оперному виконавстві. Важливість дослідження Д. Ревуцького (історія створення і першої постановки, вказівки щодо використаного музичного матеріалу). Розвідницька роль опері: проклала шлях до формування стилю *української комічної опери*, започаткувала жанр опері-пародії не тільки в українській, але й у слов'янській музичній культурі взагалі (фарс «Богатирі» Бородіна – 1868 р.). Продовження тенденції в опері «Енеїда».

Специфіка пародійного відображення дійсності в опері «Зоря» Соневицького (з акцентом на проблемі емігрантської художньої творчості).

Пародійні прийоми в «Андріашіаді» та «Енеїді» Лисенка, «Зорі» Соневицького: дисонанс тексту і контексту, перепідтекстовка, диз'юнктивний синтез музичного і вербального рівнів; карикатурне наслідування зразку з невідповідними до першоджерела темброво-динамічними, агогічними, метроритмічними ефектами; обробка і продукування відомого матеріалу відповідно до поетики недбалості і «порушення інстинкту належного» (В. Пропп), тенденція до неадекватного використання, зниження і деніграції престижної жанрової символіки (зокрема експерименти з фольклором), інверсування відношень чоловіче/жіноче, молоде/старе, високе/низьке; радикальний слабкий стиль.

«Райок по-українськи» А. Бондаренка у компаративному аспекті (порівняння з «Райками» Мусоргського і Шостаковича).

Література

1. Горбунова І. Кантата «Антиформалистический раек» Д. Шостаковича и опера «Заря» И. Соневицкого: сравнительный анализ с точки зрения приёмов пародирования // Київське музикознавство / Нац. муз. академія України ім. П. І. Чайковського; Київський інститут музики ім. Р. М. Глієра. Вип. 22. Київ, 2007. С. 123–134.

2. Корній Л. П. Історія української музики: у 3 т. Т. 3. Київ; Нью-Йорк: Вид. М. П. Коць, 2001. 480 с.

3. Ревуцький Д. Андріашевській календарь (варіант Ел. К. Трегубова) // Ревуцький Д. Микола Лисенко. Повернення першоджерел / вст. ст., упоряд. В. Кузик. Київ: Муз. Україна, 2003. С. 76–81.

4. Ревуцький Д. «Андріада» – опера М. Лисенка на текст М. Драгоманова та М. Старицького // Ревуцький Д. Микола Лисенко. Повернення першоджерел / вст. стаття, упоряд. В. Кузик. Київ: Муз. Україна, 2003. С. 53–62.

5. Ревуцький Д. «Андріада» (текст опери) // Ревуцький Д. Микола Лисенко. Повернення першоджерел / вст. ст., упоряд. В. Кузик. Київ: Муз. Україна, 2003. С. 63–75.

6. Ревуцький Д. Микола Лисенко. Повернення першоджерел / вст. ст., упоряд. В. Кузик. Київ: Муз. Україна, 2003. 320 с.

7. Русова С. Мої спомини (роки 1861–1879) // Микола Лисенко у спогадах сучасників: у 2 т. Т. 1. Київ: Муз. Україна, 2003. С. 158–161.

8. Сікорська І. М. Українська комічна опера: генезис, тенденції розвитку: дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.02 Музичне мистецтво / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 1993. 235 с.

9. Соломонова О. Б. «Історія одного міста»: соціокультурний контекст і стилістичні ознаки «Андріади» М. Лисенка // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Вип. 24: Постать митця у художньому просторі міста. Харків: ХДУМ ім. І. П. Котляревського, 2009. С. 136–146.

22.04.2020

Тема 14. Сміховий світ російської музики.

Сміховий дует М. Мусоргський – О. Бородин: особистісний і творчий параметри (компаративний аспект). «Райок» М. Мусоргського – приклад пародійного тексту. Роль сміхових епізодів опер-драм М. Мусоргського у розкритті їх концептуальної багатовимірності

1. Аргументуйте факт адаптації кучкістами засобів академічної і народної сміхової культури (увінчання-розвінчання, сміхове подвоєння, маскування, дегероїзація, мотив дурної жінки, фарсово-детективна семантика).
2. Наведіть приклади вітальних і пародійних МТ в оперній комедіографії кучкістів.
3. Доведіть факт наявності в операх кучкістів всіх типів пародії (на конкретному матеріалі).

4. Охарактеризуйте фарс «Богатирі» О. Бородіна як цілісну пародію, де пародійність охоплює всі інтонаційно-драматургічні рівні.
5. Визначте специфіку «сміхового дуету» Мусоргський-Бородін, зумовлену унікальністю світогляду і психотипу особистостей (з акцентом на різних моделях «сміхового світосприйняття» - *сміх розуму і сміх серця*).
6. Якими є соціокультурні причини виникнення «Райка» Мусоргського?
7. Проаналізуйте пародійні прийоми «Райка» Мусоргського, такі як «перепідтекстовка», заміна дійових осіб, стосунків, ситуацій; спотворення системності оригіналу; «зшибка стилів» (Ю. Тинянов); очуднення, диз'юнктивний синтез; використання алюзійного матеріалу з трансформацією смислу, ін.
8. Сформулюйте драматургічні концепти сміхового світу опери «Борис Годунов», визначте фактори, які забезпечують звернення до сміхових ефектів, у компаративному аспекті (порівняльний аналіз а) побутових сцен у корчмі, царському теремі, б) «Плача» з Прологу і пародійному славленні Хрущова, сцена під Кромами).
9. Охарактеризуйте драматургічно-концептуальну специфіку сміхових епізодів у «Хованщині» Мусоргського.
10. Аргументуйте присутність у народних музичних драмах М. Мусоргського таких прийомів СМТ як інтонаційно-семантичне кодування, синестезія, подвійний хід, езопова мова, парадоксальність гібридів, режисировання жанром (жанрові модуляції, зіставлення, підміна).

Література

1. Гадецкая А. Вокальный цикл М. Мусоргского «Раёк» в контексте русской музыкальной, театральной и литературной пародии 40–70-х гг. XIX века: магистерская работа. Киев, 2003. 168 с.
2. Соломонова О. «Борис Годунов» М. Мусоргського: сміхові епізоди в контексті концептуальної багатовимірності // Наукові записки: Мистецтвознавство. – Вип. 1 (4). – Тернопіль, 2000. – С. 57–63.
3. Соломонова О. «Гоголь, Гоголь і знов таки Гоголь!» (комедійні сцени женихівського залицяння в операх П. Чайковського та М. Римського-Корсакова за повістю М. Гоголя «Ніч перед різдвом») // Українське музикознавство. – Вип. 30. – К., 2001. – С. 187–201.
4. Соломонова О. Музично-поетичні жарти Ехідона Івановича Невиносимова-Ядовитова (до питання про сміхові прояви С.І. Танєєва) // Наукові записки: Мистецтвознавство. – Вип. 2 (7). – Тернопіль, 2001. – С. 8–14.
5. Соломонова О. Б. Про особливості виконавської манери М. П. Мусоргського (до проблеми сміхового аспекту творчості) // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 8, кн. 5: Музичне виконавство. Київ, 2000. С. 94–103.

6. Соломонова О. Б. «Смеховой мир» русской оперы // Научный вестник Национальной музыкальной академии Украины имени П. И. Чайковского. Вып. 13: Четыре столетия оперы: Оперные школы XIX–XX ст. Киев, 2000. С. 57–69.
7. Соломонова О. Б. «Смеховой мир» М. П. Мусоргского (за листами та спогадами сучасників) // Научный вестник Национальной музыкальной академии Украины имени П. И. Чайковского. Вып. 12: История музыки в прошлом и настоящем. Киев, 2000. С. 144–155.